

Vzgojni pogled na obdobje adolescence od 12. do 18. leta

✍ Igor Blažič

“Moje videnje prihodnosti je, da posamezniki za prehod iz srednje šole na univerzo ne bodo potrebovali izpolnjevanja testnih nalog ali pridobivati ustreznih certifikatov, temveč bo to pot posameznika, ki prehaja iz ene ravni samostojnosti na naslednjo, višjo raven, ob lastni aktivnosti ter ob moči lastne volje, ki določata notranji razvoj osebnosti.”
(Montessori, 2007: i)

Pot odkrivanja adolescenta

Leta 1907 je dr. Maria Montessori odprla prvo Hišo otrok v Rimu. Po ustanovitvi le-te je

nadaljevala s prizadevanjem, da bi razumela razvoj otroka ter vlogo odraslega v tem procesu. V tem času je jasno izražala skrb, da bi morale izobraževalne inštitucije, ki so del otrokovega razvoja, delovati tako, da bi pomagale pri njegovem celostnem razvoju. “Med tem ko je tehnologija v izredno hitrem porastu in se je socialno življenje popolnoma preoblikovalo, so naše šole neke vrste zapor, kamor smo zaprli razvoj in so organizirane na način, ki ne uspe najti vseh ustreznih odgovorov na potrebe, povezane z napredkom človeštva v preteklosti, kaj šele odgovore na potrebe, ki so aktualne v sedanjosti” (Montessori, 2007: 59). Njihov cilj bi moral biti otroka pripraviti na to, da bo postal enakovreden del skupnosti ter imel možnost, da znotraj nje izpolni osebno poslanstvo.

Leta 1920 je napisala razpravo, v kateri je jasno izrazila potrebo po spremembi pogleda na obdobje adolescence. V svoji razpravi je pozivala k reorganizaciji srednjega šolstva, ker srednje šole ne zadovoljujejo razvojnih potreb otroka v obdobju adolescence. Kasneje je zapisala: “Srednja šola, kakršna je danes, nima nobenega drugega cilja kot pripraviti učence na njihovo kariero, če bodo družbene razmere še naprej mirne in stabilne. Ta šola ne posveča večje pozornosti mladostnikovi osebnosti, kot tudi ne fizičnim potrebam tega mladostnika. Vse to ga ne pripravlja na pričakovanja današnje družbe. /.../ Mladostniki so prisiljeni delati po ‘dolžnosti’, ker je ‘potrebno’, ne ker jih to zanima” (Montessori, 1973: 99).

Adolescent, kot ga vidi dr. Maria Montessori

Dr. Maria Montessori je opazila, da otrok do 12. leta lahko razvije spretnosti in sposobnosti, ki mu omogočajo, da:

- ima nadzor nad lastnim telesom,
- na različne načine komunicira z okolico,
- je sposoben razlikovati med vzrokom, potekom in posledico nekega dogajanja,
- zna poiskati potrebne informacije, da bo razumel problem ter se pravilno odločil,
- pozna razliko med dobrim in zlom.

Ko nastopi puberteta, se zdi, kot da se otroku odpre nov svet. Hitra telesna rast in spolno dozorevanje prineseta toliko novosti v otrokovo življenje, da se ne prepozna več. Njegova pozornost se obrača v širšo družbo, ki jo sedaj vidi z drugačnimi očmi, zaradi česar zapušča družino. Po drugi strani pa je pozoren na dogajanje znotraj sebe, ker se oblikuje njegova osebnost. Dr. Montessori ta proces imenuje socialni zarodek, saj mora otrok, podobno kot fetus v maternici, razviti vse potrebne osebne in duhovne značilnosti ter spretnosti, ki so potrebne, da lahko postane del širše skupnosti. Pravi, da je to občutljivo obdobje za oblikovanje in rast na področju socialne usmeritve in moralnih norm. Dr. Montessori opisuje, da ne smemo prezreti navedenja intelektualnih kapacitet, ki pa niso posledica pomanjkanja volje, temveč je to psihološka značilnost tega obdobja.

Klic ‘Pomagaj mi, da naredim sam!’ je klic k samostojnosti, ki ga posta-

vlja v okviru družbenega življenja. Cilj vsega mladostnikovega prizadevanja je, da bi lahko pri osemnajstih letih vstopil v širšo družbo kot enakovreden član, ki lahko sam poskrbi za sebe (ekonomska neodvisnost). Adolescent želi s svojim delom neposredno prispevati k skupnosti, zato ga težko pripravimo k sodelovanju v dejavnostih, ki nimajo odmeva (posledic) v širši skupnosti. Občutek po opravljenem delu, to, kolikšen je bil njegov prispevek k skupnosti, mu pomaga odkrivati njegove močne in šibke točke. Pozitivna izkušnja vodi k večji samozavesti, k večji samostojnosti.

Konkretno delo mladostnika ne odvrta od učenja. Nasprotno, spodbuja ga k poglobljenemu sprejemanju akademskega znanja. Na šolah montessori s programom 'Erdkinder' ugotavljajo, da imajo učenci, ki so bolj vključeni v delo na kmetiji, boljši uspeh in globlje razumejo snov kot tisti, ki kmetijo obišejejo samo enkrat tedensko.

Načrt šole 'Erdkinder'

Dr. Maria Montessori je leta 1936 na univerzi v Oxfordu predstavila svoj pristop k srednješolskemu izobraževanju. Šola bi morala omogočati življenje in delo na prostem, tiho okolje, daleč stran od velikih mest, posebno oskrbo, zdravo hrano. "Če bi tak model šole imenovali 'Erdkinder', 'otroci zemlje' ali 'podeželski otroci', bi to bilo zato, ker bodo otroci spoznavali civilizacijo v njenih začetkih, ko so se ljudje ustalili na svoji zemlji ter začeli obdobje sožitja in napredka" (Montessori, 1973: 107).

Elementi socialnega okolja

Dr. Maria Montessori je predstavila šolo z imenom 'Erdkinder', v kateri bodo imeli adolescenti možnost spoznavati in se preizkušati v socialnem življenju. Šola naj bi predstavljala družbo v malem. 'Erdkinder' sestavljajo trije elementi socialnega življenja: kmetija, dom s prenočišči ter trgovina.

Osrednji element socialnega okolja je kmetija. Ta omogoča široko paleto izkušenj s področja socialnega življe-

Foto: Marko Hrovčič

nja (načrtovanje, usklajevanje, delo v skupini ...), materialno-ekonomskega področja (pridelava hrane, naravni viri, delo s stroji, gradnja objektov, potrebe ...), področja osebnostnega spoznavanja (pridobivanje izkušenj in spretnosti, možnost poskušanja ...), ekologije (skrb za pridelke, skrb za živali, pravilno načrtovanje, upoštevanje naravnih dejavnikov ...). Da bo delo izvedeno v skladu s standardi, ki veljajo v družbi, mladostnikom pomagajo različne odrasle osebe, ki imajo ustrezne kompetence. Le-te jim na konkretnem primeru pomagajo spoznati področje ter jih opozorijo na pomanjkljivosti v znanju in razumevanju, ki ga bodo v času aktivnosti nadomestili.

Delo na kmetiji pa ni samo delo na zemlji. Ob njem mladostnik spoznava zakonitosti narave in civilizacij. Delo na kmetiji omogoča vrsto raziskav s področja znanosti (kemija – gnojila, škodljivci ...) in zgodovine (kako so v preteklosti živeli ljudje na tem kraju), katerih namen je mladostniku dati

možnost spoznati širšo skupnost: kako deluje, kako je organizirana?

Dom za prenočevanje in gostišče predstavlja drugi element socialnega okolja. V njem mladostniki prenočujejo, živijo, skrbijo zase in vzdržujejo dom. Dom, ki je tako zastavljen, ponuja veliko služb, ki jih lahko mladostniki opravljajo (kuhanje, čiščenje, popravila ...). Vsaka izmed služb je pomembna. Ker živijo in delajo skupaj, postanejo vsakodnevni dogovori pravilo in tako postavljanje pravil počasi preide v oblikovanje vrednot te skupnosti. Tu se gradi družba v malem. Taka skupnost postane var-

na skupnost, v kateri se posameznik lahko pokaže takšen, kakršen je. Dom je organiziran tako, da omogoča zasebnost ter druženje. Fantovske sobe so ločene od dekleških. Skupna večnamenska soba je prostor srečevanja, načrtovanja in ustvarjalnosti domske skupnosti. Dr. Montessori pravi, da življenje v družini lahko zavira mladostnika pri njegovem razvoju samostojnosti. Zato predlaga, da bi mladostniki v domu in na kmetiji preživeli čim več časa – idealno bi bilo ves čas študija, tudi med počitnicami. Po mnenju dr. Montessori naj bi mladostnikom pri organizaciji življenja in vodenju doma pomagal mlad poročen par.

V domu ali poleg doma naj bi omogočili prenočevanje staršem oziroma gostom, ki bi prišli na večdnevni obisk na kmetijo. Skrb za bližnjega oz. gostoljubje je pomembna izkušnja za mladostnika, saj mikrodružbo doma odpira navzven.

Trgovina predstavlja tretji element socialnega okolja. Le-ta naj bi bila v

bližnjem mestu. Vodil naj bi jo eden izmed staršev, mladostniki pa bi skrbeli zanjo. Če je cilj obdobja adolescence doseči ekonomsko samostojnost, je prav ta element tisti, ki omogoča, da se mladostnik поблиže sreča z načeli izmenjave znanja, idej in dobrin. Trgovina je prostor, kjer se mladostnik sreča s širšo skupnostjo. V njej prodajajo pridelke in druge izdelke, ki so jih izdelali v svojih delavnicah na kmetiji. V trgovini pa naj bi poleg lastnih produktov prodajali tudi izdelke in poljščine z okoliških kmetij, ki zaradi majhnosti nimajo druge možnosti organizirane prodaje. Trgovina pa ni samo prostor prodaje in nakupov, pač pa tudi prostor kulture. V njej naj bi mladostniki organizirali razne kulturne dejavnosti (razstave, koncerte, recitale, delavnice ...).

Učni poudarki

Elementi socialnega okolja omogočajo široko paleto izkušenj. Da pa bi nagovorili razvojne potrebe mladostnika, dr. Montessori navaja učne poudarke, ki spremljajo dejavnosti v posameznih elementih socialnega področja. Oblikovala je tri skupine, ki skupaj tvorijo program dela.

1. Razvijanje različnih oblik izraza in odnosa z različnimi predstavniki družbe, ki pomagajo mladostniku pri osebni rasti (samovrednotenju). Da bi mladostnik lahko napredoval v samostojnosti, je pomembno, da spozna pričakovanja in potrebe družbe na eni strani ter svoje močne in šibke strani na drugi strani.
2. Priložnost za konkretno izkušnjo zadovoljevanja temeljnih človekovih potreb. Veličina človeštva je v tem, da se je sposobno prilagoditi vsem razmeram ter zadovoljiti svoje temeljne potrebe za življenje na vsakem delčku zemeljske oble. To je tudi gonilo vsega napredka.
3. Poznavanje in praktične izkušnje, ki posamezniku pomagajo, da bo postal enakovreden del današnje družbe. Raziskovanje okolja, znanosti, tehnologije, poznavanje naravnih zakonitosti in poznavanje človeške zgodovine so elementi, ki posamezniku in družbi pomagajo razumeti

svet okoli sebe ter potrebe, ki nastajajo v tej obliki organiziranosti.

Poleg učnih poudarkov pa je znotraj 'Erdkinder' še tako imenovan 'muzej orodja'. V muzeju starega orodja so naprave, ki so jih in jih še vedno uporabljajo pri delu na kmetiji in drugod. Stara orodja in stroji so lahko del delavnice na kmetiji, kjer vzdržujejo orodja in naprave, ki se uporabljajo pri delu na kmetiji. Mladostnik lahko pri svojem delu to orodje tudi uporablja. Ni nujno, da za podobno delo uporablja vedno isto orodje. Lahko uporablja tudi stare tehnike in stara orodja. Vsako orodje, ki ga uporablja, pa na svoj način govori zgodbo o življenju v času, ko so ga uporabljali: kakšno je bilo življenje pred njim, kakšne spremembe je prineslo v življenje ljudi? Delo in uporaba orodja pripovedujeta zgodbo o veličini razvoja človeštva in

v okolju. V njem mora najti motivacijo za konstruktivno delo, ki odgovarja njegovim razvojnim potrebam. Biti mora skupaj z odraslim, ki zna voditi otrokovo življenje in se ne postavlja na otrokovo pot s pretiranim zaščitništvom, z diktiranjem aktivnosti otroku ali s siljenjem otroka v odzive, ne da bi pri tem upošteval njegove potrebe" (Montessori, 2007: 77).

Pravo okolje, ki ga mladostnik želi spoznati, je zunaj zidov 'Erdkinder'. Zato so tu na mestu vprašanja, ki se postavljajo ob tem: Kako smo kot družba pripravljeni na razvojne potrebe mladostnikov? Ali imamo zaupanje v mladostnika in njegove sposobnosti? Ali smo jim v pomoč na njihovi poti do samostojnosti in zrelosti? Kakšen zgled življenja po moralnih normah smo? Kakšen zgled izpolnjevanja osebnega poslanstva smo? ■

Foto: Nataša Pezdol

vzpona človeške civilizacije, o odvisnosti, sobivanju, izmenjavah, pomoči ...

Lahko bi rekli, da so elementi socialnega življenja (kmetija, trgovina, dom) police, na katere postavimo materiale (dejavnosti, orodje, znanje), ki so konkretne stvari iz življenja odraslih in adolescentu pomagajo pri spoznavanju širše družbe ter pri njegovi celostni rasti.

Kot je dr. Montessori zapisala v svoji knjigi *Education and Peace*: "Otroku mora biti omogočena svobodna izbira

Literatura

Khan, David (2011): A Montessori Retrospective on the Discovery of the Adolescent. V: *Communications* 2011/1-2.

Montessori, Maria (1969): The four plans of education. V: *Communications*, 1969/2-3.

Montessori, Maria (1973): *From Childhood to Adolescent*. New York: Schocken-first edition.

Montessori, Maria (2007): *From Childhood to Adolescent*. Amsterdam: CLIO.

Montessori, Maria (2007): *Education and Peace*. Amsterdam: CLIO.

Montessori, Maria (2011): The reform of Secondary Education. V: *Communications* 2011/1-2.